

FUND OG FORSKNING

BIND 58

2019

DET KGL. BIBLIOTEK

FUND OG FORSKNING

Bind 58

2019

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 58

2019

With summaries

KØBENHAVN 2019

UDGIVET AF DET KGL. BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget:
Keld Helmer-Petersen: Fotografi fra serien Sydhavnen, 1965
Estate of Keld Helmer-Petersen

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek.

Om titelvignetten se s. 197

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Claus Røllum-Larsen

Temareaktion:

Caroline Nyvang, Mette Kia Krabbe
Meyer og Thomas Hvid Kromann

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår 'double blinded peer-review' for at kunne antages. Undtaget fra denne norm er dog i dette nummer artiklerne under 'Fund'.

Trykt på Munken Premium Cream 13 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1998
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Strandbygaard A/S

Tryk og indbinding: Strandbygaard A/S
Printed in Denmark
Oplag: 300 eks.

ISSN 0069-9896

PÅ JAGT I LYDARKIVET EFTER HUSMANDSKONE
INGEBORG MUNCHS
SANG OG LIVSFORTÆLLINGER

AF

LENE HALSKOV HANSEN

“**T**ag hen og besøg Ingeborg Munch; hun synger altid”. Noget i den retning fik Thorkild Knudsen fra Dansk Folkemindsamling at vide da de var på indsamlingstur i Himmerland i 1959. Ingeborg Munch (1906-1978) boede ved siden af Torup Kirke på et lille husmandssted sammen med sin mand William. Besøget blev til et usædvanlig langt indsamlingsforløb: ca. 150 lydoptagelser hen over 19 år foretaget både i og uden for hjemmet – den sidste på nu Vestjyllands Højskole få måneder før hun døde. Ved forskellige nedslag i disse optagelser får man indblik i hvor forskelligt hun synger de samme sange, hvor overraskende suverænt hun kan styre et sangforløb over for både små og store forsamlinger, og hvordan hun i mindre bidder fortæller om sit liv: om at være horeunge født uden for ægteskabet, om det evigt problematiske forhold til moren, om sangens betydning for hende, om de unges brug af “hendes” sange i 1970’erne, osv.

Jeg har tidligere beskæftiget mig med Ingeborg Munchs syngemåde og har nu indledt et forskningsprojekt om sangen i hendes liv fra hun var barn og frem til sin død, herunder hvilke sociale og kulturelle sammenhænge hun indgik i, hvordan hun indgik i dem, og hvilke påvirkninger og resultater det førte med sig for hende selv og andre. Lydoptagelserne er det mest omfattende og samlede kildemateriale der findes til dette formål. Jeg forventede at kunne ‘skimme’ mig gennem båndene for at plukke såvel korte udsagn som længere livsfortællinger ud til efterfølgende analyse. Det viste sig mere kompliceret – og mere spændende – end forventet.

I de første optagelser var det tydeligt at Thorkild Knudsen og Ingeborg Munch havde forskellige agendaer eller interesser. Jeg begyndte at lytte efter hvordan relationen og dynamikken udviklede sig imellem

dem – hvem bestemte hvad der skulle synges og ikke synges, hvad der skulle tales om og ikke tales om, og hvordan der blev talt og sunget. Hvornår var engagementet mest intenst eller næsten ikke til stede? At erindre og fortælle sin livshistorie eller bidde heraf er ikke blot et spørgsmål om at huske. En selvbiografisk hukommelse forudsætter evnen til at leve sig ind i og genopleve begivenheder og hændelser gennem sanselige erindringsbilleder. Erindringsbilleder som kan sættes ind i en livshistorisk sammenhæng. Således Dorthe Berntsen i *Erindring*, 2014, i bogserien *Tænkepauser*. Eksempelvis fortæller Ingeborg Munch intenst om en oprivende oplevelse fra sin barndom. Knudsen vil gerne have hende til at fortælle den igen for at få en fejlfri optagelse. Det lykkes til perfektion, men indlevelsen er svækket. Modsatrettede livsfortællinger dukker også op. På et andet tidspunkt vil Thorkild Knudsen have hende til at synge en særlig gammel sang mens hun vasker op. Hun bliver forpustet og synger meget anstrengt fordi hun de sidste mange år kun har trallet den når hun malkede. Optagelsen giver derfor et misvisende billede af hvordan hun har sunget mens hun arbejdede. Men Thorkild Knudsen insisterede fordi han var optaget af temaet sang til arbejde.

I stedet for blot at have Ingeborg Munch i fokus havde jeg nu to hovedaktører som jeg måtte forholde mig til, både hver for sig og i relation til hinanden. Jeg var uforventet i gang med et feltarbejde i lydoptagelserne med narrativ og performativ analyse som mine to hovedredskaber. Med en narrativ analyse fokuseres der ikke på hvad fortællingen handler om, men i hvilken kontekst den skabes, hvordan den konstrueres, og hvordan den bliver brugt. Da enhver livsfortælling er forankret i en større sammenhæng, kan en biografisk narrativ analyse hjælpe med til at forbinde den lille og den store fortælling. Den lille fortælling er Ingeborg Munchs liv og skiftende og overlappende identiteter fra barndommen til mødet med Dansk Folkemindesamling i 1959, og senere med unge der i 1970'erne var begyndt at interessere sig for dansk folkemusik. Den store fortælling er den sociale, kulturelle og politiske kontekst. Hvorfor stillede Thorkild Knudsen som komponist skarpt på folkemusik i slutningen af 1950'erne? Hvorfor ønskede borgmesteren i Holstebro omkring 1970 at støtte Thorkild Knudsens ønske om at oprette et mødested for traditionelle spillemænd, dansere og sangere og unge folkemusikinteresserede i landsbyen Hogager? Hvilke kulturelle og politiske strømninger prægede de perioder som de 19 års lydoptagelser med Ingeborg Munch strækker sig over? Svarene på den store fortælling findes især uden for lydoptagelserne.

Ingeborg Munch synger, formentlig 1959 eller 1960. Fotograf: ukendt.

Som en grovskitse over indsamlingsforløbet var Thorkild Knudsens første mål fejlfri sangoptagelser med henblik på udgivelse af en gram-mofonplade. Hans reaktioner i optagelserne viser at det var langt mere problematisk end han havde forestillet sig. Han forstod ikke at Ingeborg Munch ikke kunne huske sangene, og slet ikke at hun ikke bare kunne synge dem efter en tekst. Et senere hovedformål var at træne hende op til at kunne stå frem i offentlige sammenhænge således at hun kunne fungere som spydspids for etableringen af en udstationeret afdeling af Dansk Folkemindesamling, Folkemusikhuset i Hogager ved Holstebro.

Forløbet i Ingeborg Munchs liv kan ifølge lydoptagelserne hægtes op på forskellige ufrivillige og selvvalgte identiteter som til tider kører parallelt: horeunge, sanger – “de siger at jeg sang fra jeg lå i vuggen”, “rap i replikken”, husmandskone, tabet af sangeridentitet, genvindelse af sangeridentitet og fra 1971 folkemusikkonsulent aflønnet af Kulturministeriet.

Med de to hovedaktører har jeg nu fire fortællinger der fletter sig sammen. For det første Ingeborg Munchs musikalske livsfortællinger. For det andet Thorkild Knudsens indsamler- og formidlingspraksis der i stigende grad blev mere og mere kulturpolitisk orienteret. For det tredje en fremvoksende folkemusikbevægelse med hovedinteresse i traditionel dansk folkemusik. Og for det fjerde et stykke arkivhistorie om hvorledes indsamlingsresultater skabes i mødet mellem indsamler og meddeler. Det er ikke ligegyldigt hvor i optagelserne man som forsker eller (folke)musikinteresseret slår ned. Problematikken er ikke ukendt, men hidtil ikke dokumenteret og konkretiseret i forhold til Dansk Folkemindesamlings lydarkiv.

Der har ved Folkemindesamlingen ikke været tradition for at udarbejde antropologiske logbøger eller andre former for redegørelser af indsamlerens formål og fokus, processen og udviklingen i indsamlingsforløbet, valg af indspilningssituationer, meddelernes reaktioner undervejs, indsamler-meddeler-relationens betydning for indspilningsforløbet m.m. Feltarbejde i lydoptagelserne kan derfor være en nødvendighed for at få svar på nogle af disse spørgsmål – svar som kan være en forudsætning for netop at komme i dybden med sine forsknings- eller musikalske spørgsmål. Det har været et fund at tage på feltarbejde i lydarkivet.